

Recenze a zprávy o literatuře

Marian HOCHEL – Ondřej HANIČÁK – Jiří ŠÍL – Romana ROSOVÁ a kol., 1820. Opavský kongres. Křížovatka evropské diplomacie, Opava 2020, 261 s. ISBN 978-80-7572-025-2

Rok 2020 přinesl dvousté výročí Opavského kongresu. Při příležitosti tohoto výročí uspořádala Opavská kulturní organizace ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, Slezskou univerzitou v Opavě, Slezským zemským muzeem, statutárním městem Opavou a Zemským archivem v Opavě výstavu s názvem *1820. Opavský kongres. Křížovatka evropské diplomacie*. Jako jeden z výsledků připomenutí této dějinné události vyšel i stejnojmenný katalog k této výstavě autorského kolektivu kolem Mariana Hochela, Ondřeje Haničáka, Jiřího Šíla a Romany Rosové, jenž byl vydán nákladem statutárního města Opava.

Po úvodních slovech představitelů výše uvedených institucí, v čele s primátorem Opavy, je katalog rozdělen do pěti přehledných kapitol, s názvy Doba kongresová, Revoluce v Neapolsku a na Sicílii v létě 1820, Kongresové město, Místa paměti: opavské domy a jejich obyvatelé v době kongresu a Po opavském kongresu, jež chronologicky pokrývají časové období let 1815–1821.

Jednotlivé kapitoly jsou uvozeny krátkým faktografickým úvodem do příslušné problematiky, na který navazuje katalogová část, která se skládá již z jednotlivých hesel, představujících konkrétní vystavované předměty.

Pod jedním heslem je v řadě případů uvedeno hned několik vzájemně tematicky či personálně propojených předmětů, jež jsou však opatřeny vlastním popiskem. Doplnující text se obvykle váže ke všem takto spojeným předmětům současně, v některých případech se texty rozčleňují a vztahují se následně pouze k jedinému. Ty jsou vždy doplněny o odkazy na citovanou literaturu.

První kapitola s názvem doba kongresová přibližuje čtenáři politické souvislosti let předcházejících Opavskému kongresu, přičemž je časově uvozena Vídeňským kongresem. V obecném úvodu je tak shrnut vývoj mezinárodní politiky v pěti letech předcházejících Opavskému kongresu, s důrazem na nový systém mezinárodní politiky reprezentovaný původně aliancí čtyř velmocí, k nimž se v Čáchách roku 1818 připojila i Francie, stejně jako vykreslením Svaté aliance, která měla pro samotné opavské jednání větší vliv. Na obecný úvod navazuje katalogová část, která zmíněné období přibližuje pomocí čtyř hesel.

Druhá kapitola se již věnuje událostem v Království obojí Sicílie roku 1820, jež měly bezprostřední vliv na setkání panovníků od října do prosince téhož roku v Opavě, neboť právě zde se rozhodovalo o reakci velmocí na revoluční události. Kromě samotného popisu revolučního období autoři věnovali velký prostor popisu samotného Neapolska prostřednictvím vzpomínek Miloty Zdirada Poláka, českého důstojníka rakouské armády, který Neapolsko navštívil v letech 1815–1818, kdy působil jako pobočník barona Kollera, roku 1815 jmenovaného generálním intendantem rakouské armády v Itálii, jež vyšly v letech 1820–1822 v časopise Dobroslav. Katalogová část druhé kapitoly obsahuje pouhá tři hesla, avšak pod prvním z nich je představeno hned několik vedut Neapole.

Za samotné jádro práce lze považovat následující dvě kapitoly. Třetí kapitola se člení na tři tematické podkapitoly, nazvané Lidé v pozadí, Vizuelní kultura a rituály kongresu a Kultura, umění, zábava a životní styl. V obecném úvodu kapitoly se autoři věnují nejprve „cestě do Opavy“.

Je tak zde vykreslen způsob výběru Opavy jakožto kongresového města, neboť z pohledu Rakouska leželo na jeho území a zároveň bylo na hranicích Pruska, což bylo akceptovatelné jak pro pruského krále, tak ruského cara. Poté se již věnují samotnému kongresovému jednání, které se primárně zaměřovalo na vyjednání dohody mezi Rakouskem a Ruskem, neboť Prusko se plně identifikovalo s rakouským postojem, zatímco obě západoevropské velmoci do Opavy vyslaly pouze velvyslance, navíc bez oprávnění cokoli podepsat bez souhlasu vlády v Londýně, resp. v Paříži. Závěr části je již věnován samotnému znění předběžného protokolu z 19. listopadu 1820. Zde však lze polemizovat s autory, zda i přes nemalou délku samotného předběžného protokolu by nebylo namístej jej raději uvést v úplném znění, a nikoliv jako pouhé kratší shrnutí podstatných bodů doplněných o citace z textu, a to tím spíše v kontextu toho, že dopis císaře Františka I. králi Obojí Sicílie Ferdinandovi I., ve kterém jej zve na jednání do Lublaně, z následujícího dne již je uveden v plném znění.

Katalogová část je zde rozčleněna na tři části. V první části lidé v pozadí se v sedmi katalogových heslech autoři snaží přiblížit nejen klíčové představitele státní správy a samosprávy přímo spojené s kongresem, ale i představit některé dokumenty, jako např. oznámení opavskému magistrátu, že se město stane dějištěm kongresu.

V další části, vizuelní kultura a rituály kongresu, je na příkladu sedmi hesel demonstrována vizuelní stránka kongresu v podobě slavnostních bran či Castra doloris za rakouského vojévůdce Karla I. Filipa ze Schwarzenberga. Právě jemu je věnován poměrně velký prostor, jenž je doplněn o malby přibližující návštěvu ruského cara na jeho statcích. Ty by se však svým charakterem hodily spíše až do následující podkapitoly. Ta, pojmenována jako kultura, umění, zábava a životní styl, se již věnuje, jak název napovídá, kulturní stránce kongresu. Uvedených devět hesel se tak primárně soustředí na kulturní instituce, jako je divadlo či gymnaziální muzeum. Nebylo však zapomenuto ani na opavské promenády.

Na tuto kapitolu tematicky navazuje kapitola čtvrtá, ve které je město přiblíženo ve čtrnácti heslech prostřednictvím paláců a domů, v nichž se ubytovali jednotliví kongresoví hosté. Pro lepší orientaci se kapitola dělí na jednotlivé pododdíly rozdělené podle státu, jež hosté zastupovali. I vzhledem k početnosti a významu delegací je zde věnován prostor především třem „východním“ mocnostem Rakousku, Rusku a Prusku. Největší prostor, celkem pět hesel, představuje domácí rakouskou delegaci, jen o jedno méně je věnováno druhé na opavském kongresu nejdůležitější mocnosti, Rusku. Pruskou delegaci pokrývají tři hesla, po jenom pak je věnováno delegacím Francie a Velké Británie. Zároveň s popisem domu zde autoři blíže představují jednotlivé účastníky kongresu.

Závěrečná kapitola se věnuje událostem po skončení Opavského kongresu. Především se zaměřuje na jednání v Lublaně, kde bylo rozhodnuto o vojenské intervenci, která proběhla na přelomu zimy a jara 1821. Katalogová část na příkladu deseti hesel představuje poměrně ne-souroudou skupinu předmětů, jež se váží jak k Lublaňskému kongresu, tak i rakouské armádě,



jež byla pověřena samotnou intervencí v jižní Itálii provést. Z koncepce podkapitoly se vymyká připomenutí skonu Napoleona I., které má s tímto obdobím časovou souvislost.

Co se týče samotné faktografické části, katalog nezapře, že autoři vycházeli zejména z práce Josefa Polišenského s názvem *Opavský kongres r. 1820 a evropská politika let 1820–1822*, vydané již roku 1962, která je, i přes poplatnost době svého vzniku, dosud stále nejlepší prací věnující se této historické události.

S výběrem představovaných předmětů lze v zásadě souhlasit. Předměty jsou zde zastoupeny velkým počtem obrazů, doplněných o fotografie či prameny písemné povahy, v menší míře jsou doplněny o trojrozměrné předměty. Co do prezentovaných předmětů se jedná hlavně o předměty ze sbírek Slezského zemského muzea, Státního okresního archivu v Opavě a Národního památkového ústavu, státního zámku Kynžvart, doplněné o zdroje dalších tuzemských paměťových institucí, v případě obrazového materiálu i zahraniční proveniencí.

Katalog se striktně drží vystavovaných předmětů, což lze, jakožto u katalogu k výstavě, jedině ocenit. Tento způsob má však bohužel i své stinné stránky. A to zejména v těch místech, které se poněkud vymykají celkové koncepci výstavy, a tedy i recenzovaného katalogu. Za všechny lze uvést např. část věnovanou skonu Napoleona I.

Přestože skon bývalého francouzského císaře má časovou souvislost s pokračujícím jednáním o neapolské revoluci, neboť nastal 5. května 1821, a je na výstavě zastoupen vcelku odpovídajícím způsobem prostřednictvím obrazu jeho úmrtního lože a „napoleoniky“ v podobě pouzdra na hodinky zhotoveného ze smuteční pokrývky Napoleonovy rakve doplněné o medailon s ústřížkem císařových vlasů, jenž pochází ze sbírky knížete Metternicha, z kontextu celé výstavy se poněkud vymyká a na recenzenta působí značně uměle, až dokonce jako pokus autorů jen vyplnit poslední prázdné místo. A jak již bylo naznačeno výše, katalog představuje všechny vystavené předměty, a tak poněkud předimenzovaný prostor ve vztahu k celkové koncepci získal skon Napoleona I. i v něm samotném.

Dle mínění recenzentova je škoda, že alespoň podobný prostor např. nebyl věnován Ioanisu Kapodistriovi. Tento Řek a v předmetném roce 1820 ruský státní tajemník zahraničních věcí, jenž byl, jak autoři sami uvádí, hlavním protivníkem knížete Metternicha na Opavském kongresu, byl veskrze zajímavou postavou, neboť ruskou diplomacii opustil již v roce 1822, poté co se mu nepodařilo získat podporu cara pro řecké povstání proti Osmanské říši, a po jeho úspěšném skončení byl až do své násilné smrti řeckým prezidentem. Obzvláště v kontextu Opavského kongresu, který byl namířen proti jiné revoluci na jihu Itálie, nemluví o celkové protirevolučním zaměření „Svaté aliance“, nelze relativně malý prostor, který autoři věnovali k představení této osobnosti, zejména pak v kontextu s prostorem věnovaném skonu Napoleona, chápat jinak než jako promarněnou příležitost.

Obecně je však třeba jednoznačně ocenit práci autorů. Katalog je vystavěn kvalitně a až na některé výše naznačené otazníky je přehledně a logicky uspořádán. Rovněž jeho grafická úprava, včetně všech fotografií, je na výborné úrovni.

Recenzovaný katalog je tak kvalitní připomínkou, vydanou při příležitosti dvoustého výročí této události prvořadého mezinárodního významu, jež se udála v Opavě na podzim a v zimě roku 1820, a o ní samotné snad ani řada obyvatel Opavy neměla dostatečné povědomí. Svým charakterem však není určen pouze jim, ale i dalším zájemcům o dějiny metropole českého Slezska, dějin 19. století obecně, jakož i interesentům o dobovou kulturu, a v menší míře též o dějiny diplomacie a mezinárodních vztahů.

Pavel Židek

Radim JEŽ – David PINDUR – Pavla PINDUROVÁ a kol., *Řepiště: historie slezské obce, Řepiště 2020, 559 s.*
ISBN 978-80-270-8951-2

Slezská obec Řepiště v okrese Frýdek-Místek je známá především starobylým dřevěným kostelem sv. Michaela Archanděla. Této jedinečné stavbě z konce 15. století byla také v odborné i populárně naučné literatuře doposud věnována největší pozornost (zmiňme knihy a články Jaromíra a Jiřiny Poláškových, Romany Rosové nebo Davida Pindura, jenž je zároveň jedním z autorů této monografie), také v nové publikaci zaujímají její osudy význačné místo. Avšak i historie samotné obce, na jejímž počátku stála kolonizace lužických Srbů, nabízí neméně zajímavé okamžiky. Zpracování svých dějin se sice dočkala zejména ve sborníku z roku 1970 a v brožurě z roku 1995, na komplexní dílo si však musela počkat ještě další čtvrtstoletí. Publikace vydaná k aktuálnímu 750. výročí vzniku obce představuje Řepiště skutečně vyčerpávajícím způsobem, a to nejen z hlediska historického, ale rovněž i přírodních podmínek a společenského prostředí. Historické zmínky a události známé z písemných pramenů jsou zasazeny do celkového rámce dějin Těšínska, v některých případech následuje také poměrně detailní exkurz do určitého specifika daného historického období. Jako v případě jiných obdobných publikací, i zde se reflexe dočkaly rovněž události novodobé, které budou mít zdejší obyvatelé stále v živé paměti. Je přínosné, že si monografie rovněž všímá detailněji i specifického prostředí, do něhož je samotná obec zasazena a které ovlivňovalo a formovalo zdejší životní podmínky i prostředí. Z jedné strany to byla blízkost průmyslové Ostravy, nedalekého dolu Paskov a celulóžky ve Vratimově, z druhé pak stále zemědělská krajina, která obyvatelům poskytovala tradiční základ obživy.

Opomenuty nezůstaly ani výrazné osobnosti zdejší obce, z nichž nejznámější a samotné hranice obce a regionu přesahující je Ferdinand Stibor, „věčně rebelující“ římskokatolický kněz farnosti Radvanice a pozdější spoluzakladatel a biskup Církve československé, kterému již byla v historické literatuře věnována značná pozornost. Autoři monografie se snažili obsáhnout dle představy vedení obce všechny kapitoly týkající se nejen samotné historie, ale i života místních obyvatel, což se ve značně obsáhlé podobě podařilo. Plastický obraz dodávají některým kapitolám osobní příběhy a vzpomínky pamětníků, stejně jako bohatá obrazová příloha, k ještě hlubšímu studiu pak vybízí obsáhlý poznámkový aparát, seznam literatury a pramenů.

Autoři po sobě zanechali dílo, které má jistě své pevné místo v knihovně místních obyvatel i zájemců o historii Lašska a Pobeskydí.



Ivana Maloušková



Jaromíra KNAPÍKOVÁ, *Emilie Maria Gudrichová (1888–1970): Průkopnice českého mateřského školství ve Slezsku a básnířka, Hradec nad Moravicí 2021, 63 s.*
ISBN 978-80-270-9586-5

Za podpory Matice slezské byly v minulých desetiletích připomenuty životní osudy mnoha pozapomenutých osob, které se zasloužily o rozvoj českého kulturního života ve Slezsku a na Opavsku. Pobočný spolek Matice slezské v Hradci nad Moravicí inicioval vydání knihy o jedné z žen, jejíž jméno je spojeno s rozvojem českého školství na Opavsku. Za spolupráce historičky a archivářky Jaromíry Knapíkové, Petra Havilanta a prasnovce Tomáše Elise se podařilo sestavit portrét Emilie Gudrichové, jedné z dcer Rudolfa Gudricha, jehož jméno je na Opavsku pojmem.

Gudrich byl učitelem v Kylešovicích a v Raduni, avšak jeho jméno je spojeno zejména s rozvojem hasičstva na českém venkově. Pomyslného vrcholu ve své emancipační práci pro český venkovský lid na Opav-

sku dosáhl v roce 1909, kdy se stal poslancem slezského zemského sněmu. Také mnozí z jeho četného potomstva se dokázali již za časů monarchie prosadit ve veřejném životě. Ještě intenzivněji mohli rozvíjet své osvětové úsilí v časech meziválečné republiky.

Emilie Gudrichová byla nejstarší dcerou Rudolfa Gudricha. Pod vlivem svého otce se začala věnovat českému školství. V roce 1906 získala po složení státní zkoušky oprávnění k vyučování na mateřských školách. Rozhodla profesí učitelky obětovat i svůj osobní život, proto zůstala svobodná. Po celou dobu své aktivní pedagogické kariéry patřila k předním českým pedagožkám na Opavsku, kromě toho se ale věnovala také literární tvorbě.

Knihla postihuje život Emilie Gudrichové v celé šíři jak v oblasti profesní, tak v oblasti osobní, kdy jsou její životní osudy zasazeny do historie rodiny Gudrichů a širšího příbuzenstva a potomků. Text je bohatě doprovázen obrazovými přílohami. Kromě dobových pohledů a oficiálních snímků zde najdeme také četné rodinné fotografie a nechybějí ani vyobrazení archivních materiálů nebo knih Emilie Gudrichové. Publikaci uzavírá přehled její publikační činnosti, jakož i soupis použitých pramenů a literatury.

Publikace o Emilii Gudrichové je dalším doplněním poznání o významných osobnostech Opavska 20. století a současně podává i obraz o životě české inteligence ve Slezsku.

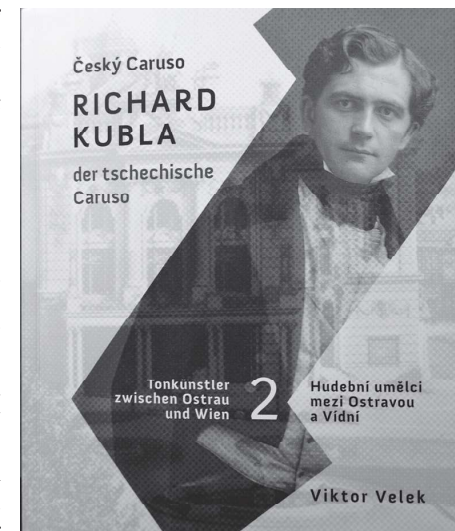
Zdeněk Kravar

Viktor VELEK, *Hudební umělci mezi Ostravou a Vídní / Tonkünstler zwischen Ostrau und Wien 2, Český Caruso Richard Kubla / Richard Kubla der tschechische Caruso, Praha 2021, 650 s.*
ISBN 978-80-7422-734-9

Druhým dílem dvojjazyčně česko-německé publikace věnované Richardu Kublovi (1890–1964) doplnil Viktor Velek svou trilogii na téma *Hudební umělci mezi Ostravou a Vídní*. Předěšlé dva díly (první a třetí) se věnovaly rovněž výrazným uměleckým osobnostem hudební scény z první poloviny 20. století. Na rozdíl od předchozích svazků je tento díl v rozsahu 650 stran věnován pouze jedné osobnosti – opernímu pěvci Richardu Kublovi, což dává bohatý prostor pro podrobné zachycení jeho života i pestré umělecké tvorby. Zpoždění ve vydání tohoto dílu oproti plánu souviselo s nalezením Kublovy pozůstalosti a následným přepracováním téměř hotové knihy. Tato situace kladla na autora nejen mimořádné časové nároky, ale zároveň nutnost vypořádat se se změnami a s rozšířením konceptu připravované práce. Výsledné podobě předkládané publikace tento čas „navíc“ jistě vydatně pomohl, a to nejen po stránce faktografické, ale také možností zařadit do knihy nalezený bohatý obrazový materiál.

Práce, stejně jako u předchozích dílů, je řazena chronologicky s tematickým členěním líčící životní i profesní kroky Richarda Kubly. Autor Viktor Velek vytvořil plastický a bohatý obraz o osobě umělce, jenž opřel o důkladnou rešerši z dobových materiálů. Jednotlivé životní a umělecké etapy jsou v publikaci přehledně a kontinuálně zpracovávány. Podrobný základní výzkum autorovi umožnil důslednou analýzu umělcova života ve všech jeho etapách a v knize tak přináší celou řadu nových údajů a zjištěných skutečností, mimo jiné i Kublův problematický vztah s Otakarem Ostrčillem a střet s Václavem Talichem, což výrazně ovlivnilo umělcovo působení v Národním divadle. Hlavním zdrojem k sepsání knihy byly podklady z několika pozůstalosti a vzájemná komparace jednotlivých pramenů umožnila autorovi podrobnou rekonstrukci vyličených situací. K popsání událostí autor maximálně využil korespondenci pocházející z několika zdrojů, ale také reflexe článků a recenzí v dobovém tisku. Publikace zahrnuje také tabulkové a výčtové přehledy zjištěných odehraných rolí umělce v daných časových úsecích. Součástí textu je důkladný poznámkový aparát a poměrně bohatá obrazová dokumentace. Publikace standardně zahrnuje abstrakt, včetně anglické a německé verze, seznam pramenů a literatury a jmenný rejstřík.

Podrobná monografie operního pěvce, ostravského rodáka Richarda Kubly, líčí kromě jeho životních etap zejména uměleckou kariéru, která začala ještě v době Rakousko-Uherska. Díky Kublovi ostravskému působení přibližuje autor i nepříliš známé a většinou roztroušené údaje o ochotnických aktivitách českých spolků, jejichž prostřednictvím zmiňuje místní osobnosti



hudebního a divadelního života. Připomíná zároveň vazby na jeho strýce Eduarda Bartoníčka, sbormistra, organizátora hudebního života v regionu a také autora hudby Slezské hymny.

Talentu Richarda Kubly si na počátku první světové války všiml ředitel vídeňské Volksoper a angažoval jej. Otevřel mu tak cestu, kterou Kubla nejen svými pěveckými schopnostmi, ale i sympatickým vzhledem plně zúročil a vzápětí si získal oblibu vídeňského publika. Po roce 1918 v nově vzniklém Československu se uplatnil nejprve v Novém německém divadle (Neues deutsches Theater) v Praze a až poté se dostal do pražského Národního divadla. Ve dvacátých a třicátých letech 20. století slavil své největší úspěchy a byl hostem na řadě míst v Československu i v zahraničí. Během druhé světové války vystupoval převážně v Protektorátu Čechy a Morava, ale jsou známá i jeho vystoupení ve Vídni. Po osvobození, kdy mu bylo již 55 let a stal se vyzrálým pěvcem, chtěl navázat na své dřívější působení v pražském Národním divadle, ale toto přání, kromě několika hostování, se již nenaplnilo. Celou tuto situaci nesl velmi špatně. V dalších poválečných letech uskutečnil mnohá drobná vystoupení v lázních a kulturních domech, ale pak se stáhl do ústraní.

Závěrečná část publikace je věnována rozhlasu a filmu, v nichž Richard Kubla také vystupoval. U rozhlasových pořadů se nejedná jen o hudební nahrávky, ale v padesátých letech 20. století se týká i jeho vyprávění a vzpomínek. V knize nechybí ani přehled nahrávek na gramofonových deskách. Ostatně autor Viktor Velek chce na tuto publikaci navázat a slibuje vydání Kublových vlastních pamětí formou komentované edice nebo možná i CD nahrávku s jeho zpěvem a je tudíž se ještě na co těšit.

Nezdolná badatelská snaha autora vedla k nalezení nových pramenů, které zpracoval nejen do této knihy, ale jejím zveřejněním obohatil i operní dějiny o další střípky poznání. Pramennou základnu práce přiblížil prostřednictvím zařazené podkapitoly s názvem (Ne)Dochované paměti a pozůstalost?, v které přiblížil některé své zdroje. Jedná se o nezpracovaný fond Kublovy přítelkyně a pěvecké kolegyně Marie Šponarové uložený v Českém muzeu hudby (součást Národního muzea v Praze), ale také materiály z pozůstalosti Lídy Maškové, jeho první manželky, jejíž osobě je věnována první část 3. dílu trilogie. Škoda jen, že zde ve zkratce nedefinuje také pozůstalost, kterou autor nalezl na Těrlicku, je v práci sice několikrát zmíněna a následně byla odkoupena do fondu Ostravského muzea, ale další informace o jejím obsahu jsou jen sporadické, což možná ovlivnil následný odkup, který pravděpodobně kolidoval s časovým harmonogramem závěrečných prací na vydání této publikace.

Svazek věnovaný Richardu Kublovi je ucelenou monografií a čtenář ji může číst bez návaznosti na zbylé díly uvedené trilogie. Přesto je nutno zdůraznit, že v celkovém souhrnu tohoto třísvazkového historiografického díla autor Viktor Velek zpracoval životní osudy a profesní tvorbu třinácti umělců a umělekyní, jejichž prostřednictvím výrazně přispěl k rozšíření povědomí o hudebním životě v první polovině 20. století.

Sylva Praená

Viktor VELEK (ed.), *Hudební umělci mezi Ostravou a Vídni / Tonkünstler zwischen Ostrau und Wien 4, Richard Kubla: Můj život s operou / Mein Leben mit der Oper*, Praha 2021, 346 s.

ISBN 978-80-7422-829-2

Dlouholetý výzkum hudebního vědce Viktora Veleka zabývajícího se uměleckými osobnostmi první poloviny 20. století a jejich vazbou mezi Ostravou a Vídni přináší další – čtvrtý sva-

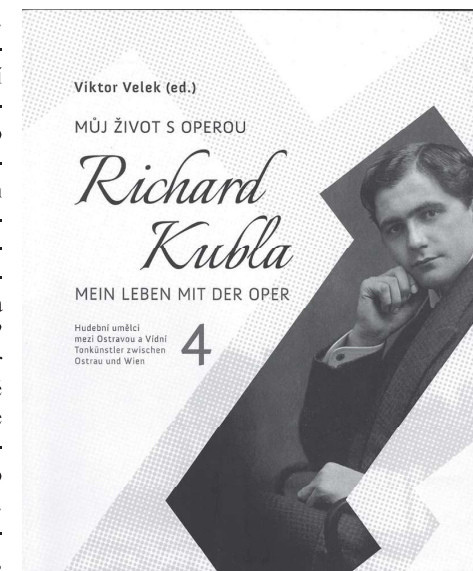
zek dvojjazyčné česko-německé publikace. Po monografii věnované Richardu Kublovi (1890–1964) rozšířil autor povědomí o tomto operním pěvci v edici jeho memoárů. Rozhodnutí vydat paměti zmíněného tenoristy avizoval Viktor Velek již při vydání Kublovy monografie. Tímto záměrem se editorovi podařilo sestavit poutavé a barvitě vyprávění samotného umělce s akcentací na důležité momenty jeho života i umělecké tvorby. Přesto se nabízí otázka, zda tyto memoáry mohou přinést něco nového?

Na rozdíl od monografie, kde se autor snažil postihnout a zpracovat komplexně život a uměleckou tvorbu operního pěvce Richarda Kubly, jeho memoáry přibližují již ze své podstaty vnímání samotného umělce a jeho pohled na prožité události. Srovnáním obou hledisek nám vytváří vícestanný a pestřejší obraz o životě umělce, přestože již v době vydání druhého dílu publikace, byly nalezené memoáry důležitým pramenným zdrojem pro monografii a hrály tudíž i určitou roli v pohledu autora na Kublovu osobnost.

Vyprávění samotného Kubly je opředeno řadou historek z osobního i profesního života a čtenář si tak sám může utvořit představu o osobnosti umělce. Ukazuje jeho živelnost a svéráznost, kterou uplatňoval také v pěveckém projevu. Měl rád společnost i bohémský život. Měl rovněž své vrtochy a ne každému mohla vyhovovat jeho šprýmařská povaha, ale byl především umělcem milujícím svou práci a rodnou zemi.

Memoáry zachycují mnoho okamžiků nejen o Richardu Kublovi, ale ukazují jeho nahlížení na řadu dalších osobností a událostí, které mohou doplnit a rozšířit, ale i nabourávat všeobecně známý úzus dané problematiky. Kublovy příběhy jsou spojeny s osobnostmi nejen z hudebního, ale i z literárního prostředí nebo také z běžného všedního života lidí, které náhodně potkal. V knize se mnohdy setkáváme až s důsledně podrobnými popisy zobrazujících osob, které výstižně zaznamenal včetně jejich fyziognomie, povah a dalších specifických znaků, vystihující danou postavu do nejmenších maličkostí a podrobností. Pozoruhodná Kublova všímavost také ledacos vypovídá o jeho osobě a vnímavosti, s níž detailně popisoval některé osoby, zejména ty, které mu byly v daný okamžik neznámé. I tyto podrobné popisy činní memoáry přitažlivé a poutavé pro čtenáře, před kterým se náhle vynořuje živý obraz postavy v znovuobjevené identitě. Se stejným zaujetím jsou vyličené reálie konkrétních situací zachycující poměry v institucích, jejich provoz, průběh zkoušek a především celkový dobový kontext, čímž se tyto memoáry stávají i badatelsky neobyčejně cenným zdrojem. Edicí rovněž uzavírá osobní umělecké vyznání Richarda Kubly. A přes jistý časový odstup od jejich vzniku jsou paměti napsány živým a poutavým jazykem i pro dnešního čtenáře.

Editor pro zpřesnění opatřil text poznámkami zejména u osobností, které přiblížil krátkými životopisnými údaji, ale okomentoval i některé ze zmíněných událostí, zejména koncertní či jiná vystoupení. V poznámkovém aparátu Viktor Velek také nezapomínal na propojení



s již vzniklou monografií, na jejímž základě bylo pro editora jistě snazší uspořádat jednotlivé Kublovy vzpomínky. Upozorňuje tak i na případné verze Kublova vyprávění, která se od sebe vzájemně lišila nebo byla rozdílně interpretována ve vyprávěních či vzpomínkách s různým časovým odstupem. Dále je publikace doplněna obrazovou dokumentací, zahrnující zejména fotografie, které nebyly otištěny v monografii. Standardně pak zahrnuje stručný abstrakt, včetně anglické a německé verze, a jmenný rejstřík.

Zájemcům o Kublův pěvecký profil by nemělo uniknout také vysílání stominutového pořadu realizované pro Akademii Českého rozhlasu – Vltava pod názvem „Český Caruso“ Richard Kubla, které zahrnuje historické nahrávky se zpěvem umělce a je poutavým a živým ohlednutím za jeho tvorbou.

Sylva Pracná

Expozice *Naši Němci* v Muzeu města Ústí nad Labem

Idea stálé expozice, věnované dějinám německé menšiny v českých zemích, se datuje zpět do 90. let 20. století. Po neúspěchu ambiciózních plánů, poznamenaných polistopadovou euforií, na realizaci podobného počínu v Opavě, se těžiště těchto aktivit přeneslo do severních Čech. Teprve v listopadu 2021 se podařilo myšlenku zhmotnit formou expozice, na jejíž realizaci se podílelo množství tuzemských i zahraničních odborníků a institucí.

Volba ústeckého městského muzea má svou nepopiratelnou logiku. Poloha města zajišťuje solidní dopravní dostupnost z Prahy i z Německa, a tedy i dosažitelnost pro předpokládané cílové skupiny návštěvníků i spolupracovníků. Region zároveň skýtá podmínky pro spolupráci muzea s Univerzitou J. E. Purkyně, jež se problematice Němců v českých zemích dlouhodobě věnuje.

Expozici je věnován poměrně rozsáhlý prostor ve dvou podlažích historické výstavní budovy. Hned na úvod lze předeslat, že tento prostor autoři využili poněkud disproporčně. V jednotlivých sekcích expozice totiž na první pohled zaujme nevyváženost v četnosti exponátů a doprovodných textů. Zatímco vstupní část uvozuje poměrně obsáhlý text o počátcích německé kolonizace, ilustrovaný množstvím artefaktů a podrobnými informacemi v dotykových obrazovkách, následující části věnované středověkým a raně novověkým dějinám lze označit za informačně skoupé a pro laického návštěvníka obtížně srozumitelné. Jedna ze sekcí výstavy nese název „Součástí univerzální říše“, aniž by zde návštěvník našel text vysvětlující pozici českých zemí v rámci Svaté říše římské. Další část nese alegorické pojmenování „Husa a la-but“, jež drtivě většinu uživatelů nic neřekne.

Problematika raně novověké zbožnosti je redukována na kult Jana Nepomuckého, problematiku osvícenství ilustrují primárně josefínské reformy. Oba uvedené fenomény jsou však v zásadě celospolečenské, není zde patrná vazba na německou menšinu. Období formování nacionálních narativů v 19. století ilustruje alegorická instalace, věnovaná revoluci roku 1848. Ta sestává z barikády postavené z knih, z níž čnějí zbraně. Kontrast tiskovin a zbraní jako dvou prostředků prosazování národně-emancipačních programů je jistě nosný, při absenci doprovodného textu či dalších ilustrativních artefaktů však opět zůstává jeho potenciál poněkud nevyužitý.

Poněkud mimo chronologický rámeček pak následuje místnost dedikovaná kulturní krajině. Ta je prezentována především v kontextu romantického narativu první poloviny 19. století.

Jde tedy o krajinu předindustriální a idealizovanou. Průmyslová krajina, charakteristická pro novější dějiny řady pohraničních regionů, se z tohoto pojetí poněkud vytrácí.

Další sekce se zaměřuje na „arény veřejného života“. Ty ilustruje audiovizuálně atraktivní prezentace politického a spolkového dění na přelomu 19. a 20. století. Návštěvníci si zde mimo jiné mohou poslechnout množství úryvků z projevů na půdě Říšského sněmu v rámci pojednávání jazykové legislativy. Prostor věnovaný období nacistické okupace opět sklouzává do líčení obecnějších souvislostí a ikonických událostí válečné doby. Akcentuje tak spíše „mainstreamový“ český „národní příběh“, než specifické postavení českých Němců v daném období.

Událostmi druhé světové války chronologická část expozice končí. Složitě postavení Němců v poválečném Československu autoři bohužel pominuli. Následuje několik tematických sekcí, věnovaných průmyslu v německojazyčných oblastech a národopisným specifikům vybraných pohraničních regionů. Dále si může návštěvník projít místnosti, přibližující fenomény některých oblastí. Konkrétně Opavsko je reprezentováno artefakty, dokumentujícími historii Slezského zemského muzea a osobnost architekta Leopolda Bauera. Stejně jako v některých dalších částech výstavy srozumitelnost komplikuje absence popisků.

Samotnou expozici doplňují komiksové výjevy na chodbách, jež humornou formou zachycují některé z momentů vývoje česko-německých vztahů. Tento doplňkový prvek konstruktivním způsobem doplňuje roli časové osy či zjednodušeného „přívodce“ pro děti a mládež.

Obecně lze expozici vnímat jako vizuálně atraktivní a doplněnou zajímavým zvukovým i obrazovým doprovodem. Autorům se také podařilo najít kompromis mezi chronologickým, tematickým a regionálním hlediskem. Za hlavní slabinu můžeme považovat nevyváženost v rozsahu a kvalitě popisků, jež v některých částech zcela absentují. Zároveň je patrné, že některé z textů neprošly jazykovou korekturou. Příležitostně komentované prohlídky, jež muzeum pořádá, tento hendikep kompenzují pouze částečně. Pro lepší orientaci návštěvníků by bylo vhodné „kreativní“ (a laikovi nesrozumitelné) názvy výstavních sekcí doplnit alespoň o letopočty či vysvětlující podtituly. V některých pasážích se expozice od příběhu „našich Němců“ odchyluje k obecnému kompilačnímu líčení státních dějin bez zjevné vazby k tématu. Navzdory dílčím výtčům lze počín hodnotit jako významný a podnětný posun v muzejní dokumentaci dějin Němců v českých zemích. Expozice by si nesporně zasloužila reprezentativní katalog.

(Pozn: Autor expozici navštívil poprvé v prosinci 2021, podruhé v květnu 2022).

Ondřej Kolář